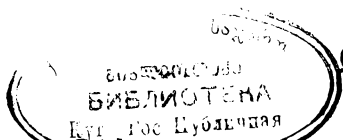

ფურცლი

ფა

2/ 1

~~მისი ასოციაციური სწავლა~~

წიგნსაცავი

119

თბილისი
სტამბა მ. ე. ხელაძისა, სოლოლაკი, შასვეფიჩის ქუჩა, სკ. № 3.
1906 წ.

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 1-го Мая 1906 г.

ფ უ რ ი ე

კაცი განცვიფრებაში მოდის როცა კი წარმოიდგენს საფრანგეთის მეთვრამეტე საუკუნეს და მის წარმომადგენელ მეცნიერ მოღვაწე პირთ ცხოვრების ცნობებს. რა არ მოხდა ამ ხალხში, რა შემთხვევები, რა მოღვაწეები არ გამოჩნდნენ აქ, როგორც მამაკაცებში, ისევე დედაკაცებში. პირველად აქ დაიძრა ბატონ-ყმობის შესახებ ლაღაღება და მეცადინეობა და ეს აქვე გათავდა 1789 წ.

დიდმა რევოლუციამ, საფრანგეთის ერის ცხოვრებაში, შეიტანა დიდი ცვლილება, დიდი წარმატება. მან შეანჯღრია კაცის დახვესებული გონება და მით განაახლა ბევრი რამ ახალის ცხოვრების აღორძინებისათვის, მან ბევრის სამაგალითოს თვისებით მორთო კაცის გონება, გაუბედავს, დამონებულს და ღირსება წართმეულ კაცს, მძლავრის ქექა-ქუხილით ამცნია ქვეყნის ბოროტების დასაწყისის მნიშვნელობა, მისი უსამართლო ძალა და ფესვები. ლაღაღჰყო ამ უსამართლოების ძირიან-ფესვიანად დამხობა, გადაბრუნება და მოსპობა ყოველივე მის რაც კი კაცის ადამიანურს ცხოვრებას და პიროვნებას ლახავდა შეუწყალოდ. დიდმა რევოლუციამ და მისმა მეთაურთ და მომქმედთ მთელს ერს მიანიჭეს თავისუფლად მსჯელობის და ჰაზროვნების უფლება და ასე და ამ სახით საფრანგეთში ბევრი რამ მეცნიერულ სიმძლავრენი იქმნენ აღმართულნი პირველად.

პირველად აქ ამაღლდა თანასწორულ თავისუფლების შესახებ საუბარი და ეს აქვე აღორძინდა და მოციფინა მერმი-

სისათვის. თითქმის ყველა მოსაზრებას აქ მიეცა დასაწყისი, პირველად აქ მიანიჭეს მდაბალთა და მაღალთ ერთნაირი ღირსება, პირველად აქ გაიხსნა დაბალთათვის მეცნიერების დაკეტილი კარი, აქ აღზდგა მკვდრეთით დამონავეებული გლეხკაცობა და პირველად აქ მიენიჭათ კაცური ღირსება, სიტყვის უფლება, ნება, გამგეობა, თავიანთ შრომის დაცვა და სხვანი, რომლებსაც უეჭვოთ ასაბუთებენ ისეთ პირთ მდაბიოთ განათლებულთ შვილებთ საზოგადო ასპარესზე მოღვაწეობის ცნობებიც, როგორც იყო ფურიე.

თუმცა ეს პირი მაინც და მაინც დიდი ვინმე არ არის და შენიშნული მსწავლულ-მეცნიერი, ~~კაცი~~, მაგრამ რაც არის და რა ღირსებაც აქვს მას, ეს არის ჩვენთვის საჭირო და გაცნობა მის იმ თანასწორებრივი მოძღვრების დედა აზრების, რომლითაც ის თავ-გადადებით იცავდა დაბალ, —საწყალს. დამონებულ მშვიერს ერს, იმ ერს, რომელსაც ამ სოფლად ყველაფერი წართმეული და დანატრულებული ჰქონდათ საფრანგეთში. ეს გამოჩენილი პირი დაიბადა 1772 წ. საფრანგეთის ბეზანსონში, ერთი წლით გვიან, ინგლისში, რობერტ ოვენის დაბადებამდე.

ფურიე იყო საკმარისად მდიდარი ვაჭრის შვილი, ათის წლის იყო როცა სასწავლებელში მისცეს. სწავლის დროს მასწავლებლებმა მას დიდი ნიჭი შეამჩნიეს. ამას ყველა ამჩნევდა აშკარად, რომ ეს ყმაწვილი რაღაც საუცხოვო ნიჭის მქონე არისო, 12 წლის ბავშვი სასწავლებლიდგან მამამ გაიყვანა და ერთ ვაჭარს მიაბარა. შევირდად, რომ აქ ვაჭრობა და ანგარიში შეესწავლა, სწავლობდა ანგარიშს, ვაჭრობას და იმავე დროს იგი ვითარდებოდა სხვა-და-სხვა სამეცნიერო წიგნების კითხვაში; მან დიდათ შეიყვარა მეთვრამეტე საუკუნის მოაზრე მწერლების ნაწერები; ამ ნაწერებმა მის გულში დიდი ადგილი მოიპოვეს; რამდენიმე ხნის შემდეგ ფურიეს საფრანგეთიდან გერმანიაში და სხვა სახელმწიფოებშიაც უხდებოდა სიარული. მან გერმანიაში გაიცნო ჰეგელის მეტაფიზი-

კა, მისი მოძღვრება და ამ მოძღვრების მოწინააღმდეგე დასთ
ბრძოლა, ფილოსოფიური პოლემიკა და კრიტიკა, გაიცნო
ემანუელ კანტის აზრები, გაიცნო იმ დროის ყველა მეტაფი-
ზიკების ნაშრომნი, ბუნების მეცნიერების მიმდევრები, სამეც-
ნიერო ცნობები, დრამატურგები, კრიტიკოსებთ—მენცელი
და სხვა მწერლები. გერმანიის მწერლობის გაცნობის შემდეგ
მალე გაიცნო აგრეთვე ინგლისის მწერლობაც, როგორც ძვე-
ლი, ისევე ახალი ეკონომიური, პოლიტიკური და სიტყვა კაზ-
მული თხზულებანი, ამის გონებას ისე ვერც ერთ ერის მწერ-
ლობის და რიგიანი ნაწერები ვერ დაეპატრონენ, როგორც
საფრანგეთის მეთვრამეტე საუკუნის ხეირიან მწერლების ნა-
წერები, ნამეტურ ენციკლოპედისტებმა: დიდრომ, დალამბერ-
მა, გოლბახმა და უმეტეს ეანჟაკ რუსომ; ყველა ამათ მასზე
დიდი ზედგავლენა იქონიეს, ამა მწერალთა ნაწერებმა აღზარ-
დეს იგი, ეს ნაწერები გახდა მის სკოლად და მასწავლებლად.
ფურციე ამ პირების მთაყვანებელ მლალადებლად შეიქმნა.

ოც-და-ორის წლის კაცს მამა მოუყვდა და სიმდიდრე
ამას დარჩა, ამ სიმდიდრით ფურიემ თავისთვის გააღო საკუ-
თარი სავაჭრო და ვაჭრობა დაიწყო, მაგრამ ამის ვაჭრობა
მალე მოისპო, რადგან რევოლიუცია მოხდა და მისგან აოხ-
რებულ-ანიაგებული იქმნა, რევოლიუციის დროს ციხეშიაც
ჩავარდა, დაპატიმრებული იყო დიდხანს, განთავისუფლების
შემდეგ ეს ცარიელი დარჩა, ამიტომ მას ბევრი ვაჭრობის
გამოცდა მოუხდა, სხვასთან დადგა საქმეზედ. რევოლიუციის
შესახებ ერთობ ცუდი შეხედულება გამოიტანა ციხიდან, ამ
შემთხვევას განათლების მეოხებას აწერდა. საზოგადოთ მას
განათლება (ცივილიზაცია) რალაც მავნებლობის შხამის სა-
თავედ მიაჩნდა, უწყიან, რომ მაზედ ნათელი შეხედულება
არ ჰქონდაო, რევოლიუცია სულ ამ განათლების მძძიებელთ
ბრალიაო. განათლებით სარგებლობენ მხოლოდ მდიდართ
მოკალაქე ვაჭრები და თავად-აზნაურები, ესენი ხელმძღვანე-
ლობენ მხოლოდ, ესენი იცავენ თავიანთ ძალას მიწების სა-

შუალებით, დამონებით, ამით ისინი სთესენ სილატაკეს, მათხოვრობას, შიმშილს და ათას-ნაირს დაღუპვას, ესენი ამ ცრუ განათლების მეოხებით ხშირად ხალხსაც ატყუებენ, ჰხიბლავენ და ამდაბლებენო. ყველა მეცნიერებაზედ უმაღლესად დღეს საუბედუროდ მხოლოდ სამხედრო მეცნაერება დღესასწაულობსო.

ეს არის ნაყოფი ცივილიზაციისაო, ამის მეოხებით, კაცი ყოველგვარ ბოროტებას სჩადის, იგი ბუნების ყოველნაირს სამკაულებას სცელავს, ლახავს და კაცს ანატრულებს მისგან სარგებელს, ამას პირუტყვებიც-კი არ ჰჩადიან, ბუნების სიმდიდრის თანახმად პირუტყვი თავიანთის მიხვედრის და ნდობის კვალობაზედ კაცზედ უფრო ყველაფერს იკეთებენო, კაცი კი, ეს ყოველად სვიანი, ძლიერი, მეფე კი მოკლებულია ბევრს ამისთანა საჩუქრების მიღებას და იგი ხშირად უსიხარულოდაც კვდება. ეს წინააღმდეგია თვით მღვთიურ ბუნებისა. ყალბი განათლება ბევრს საშუალებას აძლევს მანქან ეშნაკობისას, ჯერ-ჯერობით გაუნათლებლობის მეოხებით ასეთი ეშნაკობა უფრო წინ მიდის, ვიდრე კაცთ-მოყვარეობის აზრები და სიყვარულიო. განათლებულ კაცს კაცთ მოყვარეობა უნდა ჰქონდეს მიზნად გამხდარიო, იგი ამას უნდა ეძიებდეს და სთესავდეს ერში შერმისათვის დასათესად, მაგრამ ჩვენ ამას ვერ ვხედავთ, საწყალ ერს ახლოსაც არ ეკარებიან. უმეტესი ნაწილი საწყალი ხალხისა გალატაკებულია, გაქუციანებული სცხოვრებს. სცხოვრება ილაჯი გაწყვეტილი აქვს, სული ამორთმეული და მთლად შექუელი, აბა მიიხედ-მოიხედეთ მარჯვნივ და მარცხნივ, რამდენი ცრემლი იღვრება და ხალხი იხოცება სილატაკის მეოხებით, თქვენ თუ ჰუმანიური გული გაქვსთ, მაშინ ამას კარგად შენიშნავთ და გაოცდებით დიდად! ვინც ამას ვერ დაინახავს, მისი განათლებაც ტყუილია, ფილოსოფია და მორალიცაო. განათლება ამას უნდა გრძნობდესო.

მეთვრამეტე საუკუნის—საფრანგეთის მშრომელ ერის.

ნაწილს ლუკმა ჰურის მოპოვების გამო მეტად დიდი შავი და
ბნელი ღღეები დაუდგა თავისს ბატონიშვილების, თავად აზნა-
ურების და სხვათა მეოხებით. ხსენებულ პირებს თავიანთ
წარმომადგენელ—მეცნიერ მსწავლული კაცებიც ჰყავდათ,
თავიანთი გაზეთები, ჟურნალები და წიგნები, მართველობა
ამათ მფარველობდა, ესენიც მართველობას ეხმარებოდნენ,
ამათვე ეკედლებოდნენ ~~ბერ-მოწონებები~~ და სამღვდელთა.
ყველა ესენი შეერთებულიყვნენ ერთად, რადგანაც ამათ კარ-
გად იცოდნენო, რომ ცალკალკე ვერას გააწყობდნენ და
ერთად კი ყოველთვის ისე იმყოფებოდნენ, როგორც მეფობ-
დნენ. საფრანგეთის ხალხს ესენი ერთმანეთის პატივისცემას
უქადაგებდნენ, მაგალითად: მეფენი და ბატონიშვილნი სამ-
ღვდელი პირზე დიდ ქებას ასმენდნენ ხალხს, ესენი არიან
ჩვენი წინამძღოლნიო, ქრისტეს მოადგილენიო. კეთილშობი-
ლნიც მათი უმცროსი ძმები არიან, ხელქვევითნი.

სამღვდელთა იც ამ ბატონიშვილებს ქვეყნიურ ღმერთე-
ზად აცხადებდნენ და ყველა კაცის პატრონად და მფლობელად.
ამათ ასეთის ჰაზრების აღორძინება ერთობ ადრე დაიწყეს,
მეთვრამეტე საუკუნეში იქამდე მივიდნენ, ისე გაძლიერდნენ
და ამ სიმძლავრით ისე შებოჭეს მშრომელთა ხალხი, რომ ამ
ერს ხალხის ცხოვრების აღარაფერი ემჩნეოდათ, ქალაქის
მცოვრებ მუშათ და ხელოსანთ ღარიბებ პროლეტარ ბოგა-
ნოთაგან ასობით და ათასობით მათხოვრებათ დადიოდნენ და-
ცოლშვილი შიმშილით ეხოცებოდათ! ასეთსავე მდგომარეობა-
ში იყო ჩავარდნილი სოფლის გლეხთა უმეტესი ნაწილიც.
ამათი ყოფა ცხოვრება ერთს საცოდავს სურათს წარმოადგენ-
და.

ჰური! ჰურიო! გაისმოდა ყოველ მხრიდან—პატარა ბავ-
შეების კივილი, მათი საქმე იქამდის მივიდა, რომ ესენი ხში-
რად უსახლობის გამო ზამთარში სიცივისაგან ქუჩაში იხოცე-
ბოდნენ, ერთის სიტყვით მთელი საფრანგეთი ერთ თავ-ზარ
დასაცემ მდგომარეობაში იყო ჩავარდნილი და ამ სამწუხარო

მდგომარეობას მათ ის უფრო უორკეცებდა და უძლიერებდა; რადგანაც აქ ყველაფერი მაღალწოდების უსამართლობის ფეხ ქვეშ იყო ჩარარდნილი და გაღახული.

ესენი მდაბიო პირებს ისე უმზერდნენ, როგორც უგრძნობნელ ნივთს, მათის ფიქრით ამ საწყლებისათვის არაფერი იყო საჭირო, გარდა მონებისა, ჩაგვრის, უვიც მდგომარეობაში დარჩენა და სხვანი. ყველაფერი მაღალ-წოდების საკუთრებას შეადგენდა, ყველაფერი მათთვის იყო საჭირო; ამ აზრის იყო მეფე, გრაფი, მდიდარი, მღვდელი, ბერი. აი ამისთანა დროს, საფრანგეთში მთელი გუნდი დაიბადა ისეთის უდიდეს მწერალ პირებისა, რომლებმაც ბევრი რამ შესანიშნავი საქმეები ააღორძინეს ერში და ბევრს გაქვავებულს მდიდარ პირს მოუღბეს გული და პატიოსნების მონათ გახადეს. ერთს ასეთს პატიოსნების პირად რევოლიუციის შემდგომიდან გამოსული ფურიე შეიქმნა, რომელსაც თუმცა დიდი რეფორმტრობა არ ჰქონდა მიღებული, მაგრამ მას თვის დროს კვალად, ჩვენგან ზემოთ გაკვრით აღწერილის ერის ცხოვრება ისე კარგად შეისწავლა, ისე ზედმიწევნით რომ მის არად მიღება არ შეიძლება; ამავს გარდა იგი დიდი პატივის მცემელი იყო მონტესკიეს აზრებისა, რადგან მონტესკიე სახელმწიფოს ვალად სდებდა, რომ მან ლატაკს ერს უნდა უპატრონოს და შიმშილით დახოცვისაგან დაიხსნასო.

ესევე პატივს სცემდა კინდროსეს და კიდევ მრავალთაც სხვებს, რომელთაც იმ დროის ერის სილატაკეზე რამე სთქვეს და საზოგადოთ გამოუქვეყნებიათ თვის აზრები. საწყალი ერის სილატაკის ცნობები ფიურეს ტანში ქრუანტელივით უვლიდა, ამ სოფლის ყველაფერს დიდის ზიზლით და გამობით უმზერდა. იმ დროებში—მას შეეთვისა დიდი და წარმოუდგენელი მტრობა უსამართლობის ვაქრობის, უკანონო აღებ-მიცემობაზედ და მრეწველობაზე, ამის ზიზლისთვის მას ბევრი საფუძველიც ჰქონდა, ეს ხედავდა კარგად, რომ უმეტესი ნაწილი

საწყალი ერისა დაჩაგრული და დამდაბლებული იყო ასეთ არა კანონმერ საქმეებისგანა. ეს მიეცა სხვა-და-სხვა ჰაზრების ნათლად შეთვისებას—გარკვევას და გავებას იმის, თუ საწყალი ხალხი რომლის კანონ მდებლობის ძალით და კაცთ მოყვარეობის მეოხებით ილუპებოდნენ! ეს რათ არის ასე. ვისთვის არის მოსაწონი, რათ არსებობს ასეთი უკულმართობა, რომ უმეტესი ნაწილი ერისა უსამართლო აღებ-მიცემობისაგან ილუპება, ნამეტურ მშრომელი ერი. ეს ღლე-ღამ შრომობს და ღლე ღამ-კი მაინც მშვიერია და ვერ გამაძლარა?

ამ აზრებით გატაცებულმა ფურციემ მწერლობისათვის დაიწყო მომზადება, ამან დაიწყო სხვა და სხვა პროექტების შედგენა და გამოქვეყნება, და ღალადება მის გამო, რომ საწყალი ხალხისთვის რამე ასოციაციები დაეარსებინათ და მის მეოხებით იგინი დაეხსნათ უწყალოს სილატაკის ტანჯვა-წვალებისაგან. ამის შესახებ პირველი თხზულება გამოსცა 1888 წელს. ამ წიგნში საუბრობს სხვა და სხვა სოციალურ მხარეზე, მრეწველობითზე, ადმინისტრაციულზე და პოლიტიკურ მხარეებზე. ეს თხზულება იმ დროს შესანიშნავ მოვლენად ჩაითვალა და მისი დამწერიც მიემატა იმ დროის შესანიშნავ გვამთა დასს, რომელნიც საწყალ ხალხის ცხოვრების გაუმჯობესობისათვის შრომობდნენ და თავებსაც კი სდებდნენ სასიკვდილოთ, რომ ოდონდ ამით კი საწყალ მშრომელ ხალხისთვის რამე უფლებითი მხარეები მოეპოვებინათ, ამათაც მინიჭებოდათ კაცური ცხოვრება და თავიანთ სამწუხარო და სატირალის მდგომარეობიდანაც გამოსულიყვნენ.

სენ-სიმონის მოძღვრების დედა აზრების უკანვრდომის შემდეგ, თანასწორების და ძმობის სიყვარულის გავრცელების ასპარეზზე ფურიე გამოვიდა, ამან დასწერა ძლიერ ბევრი სხვა და სხვა თხზულებანი, რომლითაც იგი კაცთა ცხოვრების უთანასწორობას კი არ მუსრავდა, არამედ ეს ითხოვდა დახმარებას რომ მდიდრებს ამისათვის დახმარება აღმოეჩინათ და ამ საშუალებით მასაც თავისი წესების თანახმად ხალხის შე-

სახებ საქმეები განეხორციელებინა. ამის მოვალეა ყველაო; მოვალეა რომ სახელმწიფო პატრონობდეს და უვლიდეს ამ საწყლების საქმეებსაო, რადგანაც ესენი არა კპატრონებენ, მაშინ ჩვენ მაინც უპატრონოთო. მდიდრებმა მაინც მიხედონ ამათ ყოფა მდგომარეობას და დახმარება აღმოუჩინონ, კაცობრიობის პატივის-ცემა და ღირსება ამას მოითხოვსო.

კაცთ მოყვარეობა თუ არ გვექმნა, უამისოთ ყველაფერი უბრალოა, მაცხოვარმა ეს დაგვიტოვა მცნებათ, ამისთვის აწამეს იგი, ამისთვის მოკლეს იგი, ჩვენ კი ამ აზრების წინააღმდეგ ვიქცევით. ეს არ შეგვეფერება ჩვენ, მსწავლულნი და განვითარებულნი ათას ნაირ სამეცნიერო და საფილოსოფოსო კითხვების შემუშავებას ვეძლევი, ნათელს განვითარებას ვაძლევი, ვალორძინებთ, ვწერთ კიდევ ბევრ ხელოვნურ თხზულებებს და ამით გვინდა რომ სხვათა ყურადღება მივიპყრათ თვისკენ, მკითხველის გული და გრძნობა დავატებოთ და ის კი დაგვიწყებია, თავიღამ გაგვცვლიან ზ არაფერსა ვგრძნობთ, რომ ჩვენ გვერდით, ჩვენ ცხვირ წინ, ჩვენივე მსგავსი ძმები შიმშილით გვიკვდებიან და მათთვის კი პატრონობა არ გვინდა, ჩვენს უდიდეს ცოდვათ უნდა იქმნეს რომ ჩვენ საწყალი ხალხის სასარგებლოდ არ ვცდილობთ და არ ვმეცადინობთ; ჩვენ არ ვცდილობთ რომ ამათი პატივისცემა და სიყვარული პატარაობითვე შევისწავლოთ და შევითვისოთ გონებაში. ამის მოვალეა ყოველი ჩვენთაგანი.

მეორე თხზულება ფურიემ გამოსცა 1821 წ. ამაში იგი ასოციაციების მნიშვნელობაზედ საუბრობს და უჩვენებს იმასაც, თუ მისის წესდების თანახმით დაარსებულის ასოციაციების საშუალებით კაცობრიობა რა საუცხოვო შედეგს მიიღწევსო. თუმცა ბევრნი უნდოთ უმზერდნენ და ამის მოძღვრებას დასცინოდნენ, მაგრამ ეს გულს არ იტეხდა. „გლახობა და მათხოვრობა წინ არის წასულიო, საწყალ ხალხს ხშირად ხარჯის გამო აპატიმრებენ, აწუხებენო, ესენი კიდევ ვინ იცის რაებს არ სჩადიან, შვილებსაც კი ჰყიდიან და იქიდან ანაღები ფუ-

ლითაც ვერას აწყობენ, ბოლოს მაინც გლახავდებიანო და ნუ თუ ამაზე საუბარი დასარიდებელი უნდა იყოსო“. ნუ თუ კაცობრიობის გონებითი მსჯელობისათვის ეს სენი არ კმარა და ამის წინააღმდეგ ღწვაო?!

შემდეგ ამის, 1829 წ. გამოსცა ერთი შესანიშნავი შრომა, რომელ შრომაშიაც ფურიე გულ-მდულრად იცავდა ცხოვრებას ღარიბებისა და ყველა პირისთვის სავალდებულოდ სთვლის, რომ მან სიღარიბის წინააღმდეგ რაიმეცდოსო. ეს ბრძოლა გახდება ღარიბების დახმარებად და მფარველადო. ამის ნაწერი და დედა აზრები დღითი-დღე წინ მიდიოდნენ, იგინი ბევრის გულში იჩენდენ ბინასა და ბევრის გულში აფართოვებენ წმინდა გრძნობას, სუფთა გონებას, ღარიბ-ღატაკ ძმის დახმარებას და ცხოვრებით განკაცებას, მათ განვითარებას, კაცად ქცევებს და სხვანი, მათხოვრების დახმარების გამო მას შენიშნეს, რომ ფურიეს დიდი მოსაზრება არ ჰქონდაო, იგი სიღარიბეს ებრძოდა და ამავე დროს მის გავრცელებასაც ხელს უწყობდაო. მისი მოძღვრება,—ისე მოსპობას ვერ დაეხმარება, როგორც გავრცელებასაო, მაგრამ მაინც იგი პატივსაცემია, რადგანაც მის წერილებს მკაცრად ფლობენ მე-XVIII საუკუნის მეცნიერთა და ფილოსოფოსთა ჰაზრებიო. სიღატაკის მოსპობის შესახებ. შესანიშნავი მასალები და კითხვები აქვს აღძრულიო, თუმცა წერაში კი ვერ იყო დახელოვნებული ოსტატი, იგი სწერდა მეტათ გაცხარებით, მეტად მღელვარებაში მყოფი, მიტომ ხშირად წერის კანონებსაც არღვევდა, ვერც ოსტატურად ეხებოდა და ჰკინდავდა ცნობებსაო, ვერც ხელოვნურად ეკიდებოდა წერასაო. ჰაზრებიც ხშირათ მის ნაწერებში არევ-დარევით იყვნენ განმარიტებულნი და ამიტომ ბევრის წინაშე მისი წიგნები ძაგების და გმობის ღირსადა ხდებოდნენ, ნამეტურ ზოგიერთის მეცნიერ პროფესორების წინაშეო.

მაგრამ კაბინეტურ პროფესორებს არ შეჰფეროდათ ესაო; ესენი თავიანთ კაბინეტურ შრომას ქიების და ძალღ-ლორების ცხოვრებათა აღწერას ანდომებდნენო „ამათ ღარიბთა

შესახებ მოსაზრებაც არ ჰქონდათო, ფურიე-კი იქამდის გატაცებული იყო და სულსწრაფი ღარიბების ძმა, იგი ღარიბთა სიღარიბის გამო ყოველივეს ივიწყებდა, ამიტომ სიჩქარის გამო იგი გასაკიცხი არას ღროს არ იქნებოა. საქმე საგანზედ ქეშმარიტი მსჯელობა არისო და არა ის თუსიტყვები და წინადადებები როგორის კილოთია ხმარებულოო. ამის სიფრხილეში ბევრი ბრძანდებაანო, იგინი კარგად სწერენო, მაგრამ მათი ნაწერი კი გროშათ არ ღირს შინაარსის გამო. პროტესორები უფრო იმიტომ ჰკიცხავდნენ და დასცინოდნენ ფურიეს, რადგანაც ერთს თხუზულებიში იგი დარწმუნებით სწერს, რომ მთელი დედა-მიწა ამდენ ათას წელიწადს გასძლებსო, წელთა რიცხვსაც უჩვენებს: ამდენი წელიწადი განათლების გზაზედ იდგებოა, ამდენი წელიწადი უმოძრაოდ და უკანასკნელ 20,000 წ. განმავლობაში კი დაცემას და დამხობას მიეცემაო. შემდეგ ისევ განახლდება ყოველიფერიო. მიზეზი ეს გახლდათ კიცხვის, მაგრამ ვიტყით იმასაც, რომ ეს გამოჩინება უბრალო რამე განჩინებას კი არ შეადგენდა, არამედ მრავალნაირად გარჩეულს, გარკვეულს, ყველა მეცნიერებასთან შეწონილ-შედარებულს და მერე გამოცხადებულს. კერის სიტყვით *) მალტუსმა უფრო ბევრი რამ წარმოსთქვა კაცობრიობის შესახებ როგორც საოხუნჯო, ისევე საგმობიც, მაგრამ მას კი არავინ გმობს, ეს განსაზღვრა მის უბრალო ლითონის სიტყვის მექონი განსაზღვრა არ არის, იგი დაფუძნებულია გეოლოგიურს სწავლაზე, ბუნებითი მეცნიერებაზე, ვარსკვლავთ მრიცხველობაზე, სტატისტიკაზედ და ნამეტურ ქიმურს მეცნიერებაზედ, ღრმად, რაც განათლებულს კაცს ძლიერ აკვირვებსო, მის ნაწერებთა რიცხვში ბევრი ისეთი ღირს შესანიშნავი ჰაზრები და მსჯელობანი იპოვება, რომლებიც ფურიეს და მის ნაწერებს არამც თუ საყურადღებოდ ხდის ჩვენს თვალშიო, არამედ იგი დიდათ შესანიშ-

*) Очерки социальных наукъ соч. Керн.

ნაცი არის და რომ ითქვას, დიდი ღირსების მექანიკო-
აბა გაისინჯოს ეს ~~კაცი თავის მოძღვრებით~~ თავის დრო-
ის კვალად და თქვენ დარწმუნდებით ამის ღირსებაზედაო.

ფურიეს გონებას მე-XVIII საუკუნის საფრანგეთის
მწერლებმა თავიანთი მოძღვრების მტკიცე ბეჭედი დაასვეს,
ეს შეილია მათი. ამის ნატვრაც ეს იყო, მათის მეოხებით
იგი განვითარდა, გონებით წავიდა წინ, ოვისებით, ნდობით
და ზნეობით, იგი განშორდა ძველ რწმუნებას, სარწმუნოე-
ბის ბნელს დედა ჰაზრებს, პოლიტიკურის სახელის შეძენით
ამაღლებას, მათ მაგიერ მან ჩაიწერა გულში დიჩაგრული
ერის სიყვარულით, მათი პატივისცემა და მათ სასარგებლოდ
სამსახური ყველგან და ყველაფერში. ამას თავის განვითარე-
ბით და საზოგადო მეცნიერების დახმარებით სურდა, რომ
კაცობრიობის ყველანაირი უწესობებს თვისი დაარსებიდან
შეხებიყო და ისე გაერჩია, ისე აეწონ-დაწონა, თუ ის რო-
გორ გამგზავრდა, როგორ წავიდა წინ და შემდეგ დროთა
ცხოვრებისთვის რაგვარი ცვლილება მიიღო, როგორც მავ-
ნებლობის მხრით, ისე კარგისო. ფურიე როცა კი ეხებოდა
ამ კითხვებს და არჩევდა რამეს, მას ყოველთვის ბევრნაირი
სულის შემადრწუნებელი სურათები ეჩხირებოდნენ თვალ წინ,
ეს უკმაყოფილო ხდებოდა მისგან, მწუხარებით იწყებდა წე-
რას, მსჯელობას, საუბარს მის შესახებ და ყოველის მოსაზ-
რების შემდეგ კაცობრიობის ცხოვრების შესახებ თვის დას-
კვნას ადგენდა.

შესანიშნავია ფურიე მით უფრო, რომ ყოველს ამის
მოსაზრების შედეგს თუ დასკვნას მეცნიერების დიდი ბეჭედი
ასვია, კაცი განცვიფრდება მის უღრმეს განქვრეტასა და მო-
საზრებაზედ, ეს მტერია თვით განათლების, მას სძავს თვით
მსწავლულებიც, მაგრამ თუ ყველა ამაებს თანასწორულ მეც-
ნიერების მდიდარი შორჩილება ექნებათ, თუ ესენი იქნებიან
ჰუმანურ მეცნიერებით გარემოცულნი და მის მეოხებით წარ-
მომადგენელნი, მაშინკი მას იგი არ სძულს, იგი ყველაფრის

მორჩილია, იგი პატივს სცემს, მაშინ კი ყველაფერი იქნეს, დაინგრეს და დაიქცეს, თუ კი მეცნიერების ბრძანება ექმნება მას და მომავალშიაც ხეირიანი წესები მოჰყვებაო. ფურიე დიდათ უარს ჰყოფდა ზვაროვნობით გარჩევას, ამას და იმის მოწაფე კონსინდერანს დიდათ სძაგდათ მაშინდელი ცივილიზაცია, რომლითაც მხოლოდ მდირები ხელმძღვანელობდნენ და ქვეყანას ატყუებდნენ, ასეთი ცივილიზაცია ფარხმალია გვაროვნობათა პატივისმცემლებისო. ასეთი უჯერო სწავლა სჯობს რომ ძირიანათ ამოვარდესო. ესენი დიდი მომხრენი იყვნენ უდიდესის ძმურის სიყვარულის და მშვიდობიანობის განვითარების, ყველაფერი მშვიდობიანობის სიყვარულის ცვლილებით უნდა მოხდესო. წინააღმდეგ იყვნენ რევოლიუციის მოძრაობისა, ესენი იცავდნენ ყოველნაირ მმართველობას, რომელიც კი ხალხს ხეირიან მართვას დაუწყებდნენ, მაგრამ ესენი ბევრის მწერლებისაგან კონსერვატორ-დემოკრატიებათაც იყვნენ ხმობილნი შემდეგ დროს. ფურიეს ნამოწაფარი კონსინდერანი გახდა დიდებული მეტყველი და კარლ მარქსის წინა მორბედი 1835 წ. კომუნისტური-მანიფესტის გამოქვეყნებელი. კონსინდერანი, როგორც მოწაფე ფურიესი, მომავალში აღმოჩნდა მეტად დიდი გონების და მხედველობის პირად ეკონომიურს მოძრაობის ასპარეზზედ. მრავალთაგან სადაც იხსენება მარქსი, იქ ამას და ამის მოძღვრებასაც მოიხსენებენ.

ფურიეს ამ სოფლის სულით მდაბალი საზოგადოების შესახებ ცუდი შეხედულება ჰქონდა, იგი ამათ ასე უმზერდა და ეხებოდა: „საზოგადოდ კაცობრიობა თავის ცხოვრებაში საადუმიდით თუ აშკარის მეცადინეობით. წმინდა ბარბაროსუფს მოქმედებას წარმოადგენს, ამის დასამტკიცებლად კმარა გავისხენოთ შედამივი ომები და ხაღსის უღეტა ერთის გვარისაგან მეორისაო“. ყოველს მხარეს თითქმის სწავლა მეცნიერებასაც ჰფლობს და აფერხებს მიიმე მონება: აქ ყველაფერი სრულს ყურთა გლეჯაზეა დამოკიდებული და ჩამოტვირთული, ყოველი პირი

თუნდ აქ 50 კაცს ვაქმედობს, 100 ფუთი შაქარი და გინდ 100 კაცს, თუ კი ამით სწებოქო ვაქრობა არ ექნებათ და ერთმანეთს დანთქამენ. ასეთ ვაქრობებში და პირობებში კაცი ყოველთვის ვაქრობის დავადნას ისმენს, ესენი ამით სცდებიან, ეს ბოროტება არის, ესენი ვაქრობის დავადნაზე კი არ უნდა საუბრობდნენ და ნატრობდნენ, არამედ რიგიან სავაქრო წესწყობილებაზე მართველ პირებთ რიგიან ცხოვრებაზედ, პატიოსნურს ყოფა ცხოვრებაზე. ერთი გაკოტრდეს, დაიღუპოს, დაგლახაკდეს, ცოლშვილი მშვიერი დაეხოცოს, მეორე გამდიდრდეს და აშენდეს. ეს სამართალია! ეს რა მანქანება არის, ეს რათ უნდა მოხდეს ჩვენს შორის. ნუ თუ ყველაფერი ჩვენ ხელთ არ არის, ყველაფერი ჩვენ არ გვიკავია ხელში, მაგრამ ამაზე არავინ ზრუნავს, ყოველს ვაქარს თავისი მეზობელ ვაქრის ზიზლი, შური და მტრობა სიზმარშიაც კი ელანდება.

ამ პირს თუ პატარა შეძლება აქვს, შეძენ თვითონ იცის ეს მღვთის მოყვარეს, ქე ქრისტეს ვენახისა, უკანასკნელ თავის კონკურენციას მოჰკიდებს ხელს და მის მეოხებით გააქრობს საწყალს ვაქარს; ამას მაგალითად ტყიციებს: ორი მეურმე ერთმანეთს ვადაკოდნენ, ერთმა ასე დააყენა საქმე, რომ ხალხს მუქათა დაყავდა, მეორემ ისევე ჰქმნა.—ხალხი ფიქრობდა, რომ ესენი მალე თავიანთ მეზობლებს პურსაც აქმევენ მუქათათ; ამათ ასეთი მოქმედებით ორივემ დაითხარეს თავლები, რადგანაც ორსვეს ხელთ ნაწყვეტი. ასევე მოვუვიდა ორს გემის პატრონსა, რომლებსაც ერთმანეთის გაჯავრებით ხალხი მუქათათ ვადაჰყავდათ, ერთმა მუზიკაც ვაიჩინა; საქმლითა კი ეხმარებოდა მგზავრებს მიტომ, რომ თავის მეზობელი დაეღუპა.

საბრალო ზოგანო ერი ბარბაროსობის მატებობას შეადგენს, ესენი მსხვერპლი არიან ასეთ კონკურენციის, მსხვერპლნი არიან ვაქრობის და თავად-აზნაურობის უღრტა-წყვეტის ყველა ამათის შრომით ცხოვრებს, ყველა ამათის სილატაკით,

უძლეობით და უმეცრებითობას, რომის, თუ არა და რომელის კანონების ძალით არ ეძლევა უფლებას, თავისი თავისუფალი შრომა, უფლება და გამგეობა, ყველას ვალს უსწავლოს შეადგენდეს, რომ ამ საწყლებს მოუპოვოთ დაცემული უფლება, მივანიჭოთ ქონებრივი თანასწორობა და ყოველს მათგანს მიენიჭოს და მიეცეს თავის შესაფერი ბინა და ცხოვრების სახსარი. მაგრამ ვინ? ვინ აძლევს ამ საწყლებს რამეს და ანიჭებს, არავინ! ესენი რჩებიან ყველაფერს მოკლებულნი, ამათი ცხოვრება ტანჯვის ცხოვრება არის, ხშირად წყევლა, შეჩვენება და გმობაც კი განსვენებულს მშობლებს, თუ რათ დაგვბადეს ჩვენ, თუ კი ასეთი ცხოვრება მოგვიტოვდა, შემდეგაც ამათი შვილების გამოზღაც ერვ საცოდინობას შეადგენს, ყოველთვის მშვიდობა, ჩვენს შვილებს ვა ფალსებში განვხვდებით, არც რიგიანად მოვლა, არც რიგიანად გაძაღმან, არც მუდმივი მშობლიური პატრონობა, ჩვენს მშობელთ მუშაობის გამო ხშირად არა სცალიანთ ვაქანის გამო ყმაწვილებიც ხშირად ეხოცებათ, იხოცებიან ასეთით, ასევე უპატრონონი არიან მოხუცებულნი ავადმყოფობის დროს, საავადმყოფოები, საგლახაოები და სხვა ასეთ სახლებსაც ვერაფერი სარგებლობა მოაქვსთ ამათავის, საწყლებს ვერაფერს ზედამხედველობას უწევინ, ესენი მხოლოდ მდიდრების სიძუნწის დასაცველად არსებობენ ხალხის თვალში, რომ ივინი ანიავებულ არ იქმნენ ქუჩაში მომაკვდავ საწყლების და დაჩაგრულებისაგან.

უნდა ვთქვათ რომ სადაც ეს საწყლები იკრიბებიან, ე. ი. საგლახოებში, რომ მაინცა და მაინც არც აქ არიან კმაყოფილნი ესენი, სანათურიდამ ხედვენ, რომ მათ სამათხოვრო ფულის გროშებს ვილაც მდიდრები აძლევენ რომლებიც მშვენიერი ეკიპაჟებით დასეირნობენ, სიმდიდრით ბრწყინავენ, რომლებსაც დაუჩემებიათ ყველაფერი. საწყლები კანონის ძალით თუმცა სხვებთან თანასწორათ არიან აღიარებულნი, მაგრამ მაინც ივინი ხშირათ შიმშილით იღუპებიან და ბოლოს საგლახაოთ უხდებათ საქმე. საწყლების

იმას მეცადინეობს და მოაუყიდნია რომ მან ისარგებლოს დიდათ, მან შეიძინოს, მან შეიძინოს სიმდიდრე სხვათ საწინააღმდეგოდ და გასაწყობებლად. ასეთი პირნი გაველურებულნი არიან, ამათ გონებას, თვისებას და სინიღის მხოლოდ ბოროტება გახდენიათ ახსარებათ.

ასეთ პირებს სიზმარშიაც კი ის აგონდებათ სასახელოდ, — თუ სად ვის როგორ დაეცენ, როგორ აანიავონ და აიკლონ. ყველა თავის კანისთვის იბრძვის, თავის ჯიბისთვის და მიტომაც ეს ხშირად ერთმანეთის სამტროდაც იბადება. ყოველს ერში და ხალხში აშკარად სჩანს ის, თუ ერთი დასი როგორ მეცადინეობს თავისავე მაგზავის დასის საწინააღმდეგოთ. და დასალუბათ. თუ ფუძნდება რამე ამხანაგობა, ესეც იმ ოცნებით, რომ ესენი ვისმეს დაეცნენ, აიკლონ, აღგაონ, და ბოლოს მათის ცხოვრებით იღღესასწაულიანო. ესენი მართვენ ომებს, იერიშით ნაწარდობას და მხოლოდ ამასში ჰხედავენ ცხოვრების სახსარს. ყოველს სამუშაო მოვლენას და დაღუპვას დიდი მნიშვნელობა აქვს, საზოგადო წესწყობილება სთან. ყოველ კანონ მდებლის ნატვრას ის შეადგენს, რომ მან დავა და შფოთები ასტეხოს უდიდეს შეძლების მექონ მემამულეებში, მის საშუალებით გაჩაღდეს სამმართველოების გარჩევა და მით მან იხელმძღვანელოს.

აქ მკურნალს სურს თავის ავთამყოფისთვის ციება და კუჭის ტკივილი და ამ გვარები, რომ ავთამყოფის სატკივარი ღიღხანს გასტანს, ეს სატკივრება მალე ვერ რჩება და ამითი ექიმი იხელმძღვანელებს, მეტი ფული აიღოს. მხედარს სურს ძალიან გაცხარებული ომები, სადაც კვამლი ცას უწევდეს, თუნდა მის ამხანაგები სულაც გასწყდნენ მის მეოხებით, ოღონდ მას კი ეშველოს რამე, ოღონდ მან კი მიიღოს ჩინები და ტემლიაკები, ფული და სხვანი; მღვდელს სურს, რომ რაც შეიძლება უფრო მდიდარნი გარდაიცვალნენ რომ დასაფლავებაში მან 1000 ფრანკობით მიიღოს; მოსამსახურეს სურს, რომ საფრანგეთში მთელი რიგი დამნაშაობა ხდებოდეს. ჩარ-

საქართველოს სსრ-ის მთავრობის ბრძანებით

ჩი ნატრობს დიდს შიმშილს სარგებლობის მეოხებით პურის მაზანდამ აიწიოს; მეღვინესა და მათის მოკრეფის დროს სეტყვა სურს და ვაზის კოკრის გასაშროს დროს ყინვები; ასევე არხიტექტორს და ხეორო, კალატოზს სურს კარგი ცეცხლის წაკიდება, რომელმაც ფერფლათ უნდა აქციოს ასის და ორასის სახლი, რომ მის საშუალებით მათ საქმე გაუჩნდეთ. ესევე ეხება კარგათ, ჩარჩობას და კოტრობას მრეწველობაში და მის შემდეგ თვით სახელმწიფო წესწყობილებასაც.)

(ოცი კაცის ნაცვლად ხშირად ასს კაცს ვაბანდებთ, სოფლის მცხოვრებთათვის სავიროს ერთი რამისთვის ხშირად ერთი კაცის გაგზავნა სდამე სავაქროდ, ერთი კაცის მაგიერ ემგზავრება ქალაქს ათი კაცი, რომ იქ იყიდოს, ან გაყიდოს რამე. ანუ ხორაგი იყიდონ და მოიტანონ შინ, იმ დროს, როცა ყველა ამაების უიღვა ერთ კაცს შეეძლებოდა, დანარჩენნი კი სხვა სათასო საქმეზედ იქნებოდნენ. რამდენი სოფლის კაცი მთელი კვირა წანწალებს აქეთ-იქით და ერთი ძროხა დაჰყავს რომ ეგები გაყიდოს. ამას რამდენი ღუქანში ღამე გათენება და ფულის ხარჯვა უხდება უბედურად. რამდენი კიდევ სხვანი წანწალებენ და ასე ატარებენ თავიანთ ნაწარმოებს ღუქან-ღუქან გასაყიდათ, მაგრამ ესენი ამით ვერას იგებენ. რის წვალებით ყველაფერს ჰყიდიან, ძლიერ მცირე ფასად, რადგან ყველგან ჩარჩი ხედვებთ მათ და თავისუფალი კონკურენცია, რაც ამრავლებს ჩარჩების რიცხვს. ხშირად თვით ჩარჩებიც იღუპებიან ერთმანეთის გამრავლებით; იღუპება მალე ის ვინც უფრო მდიდარი არ არის.)

(ამას დიდათ აკვირვებს და აღელვებს ბერძნის საქმე ისპანიაში, სადაც ნახევარ მილიონზე მეტი ბერებია, ესენი რომ სამუშაოდ საქმეზედ იყვნენ, მაშინ ხომ იგინი დიდძალ ნაყოფს მოიყვანენო. ვსტევათ ერთს ქალაქში 50 ვაქარია და ესენი 100 ფუტს შაქარს ჰყიდიან, მაგრამ 50 ღუქანი 100 გადაიქცა და შაქარი კი ყველა ამათში მაინც ასი ფუთი იყიდება და ისევე სხვა ხორაგი, საქონელიც ერთი და იგივე

უფლებას და თანასწორობას ის შეადგენს, რომ ესენი სიკვდილის შემდეგ უნდა მდიდრების გვერდით დასაფლავდნენ, მდიდრებთან ერთად უნდა დამიწდნენ. ესეთ უთანასწორო არსებობანი ბევრს უწესო საქმეებს ბადავს ერში და ამიტომ მთავრობას ბევრი ციხეების და პატიმრების შენახვაც უნდებოდათ. ამისთვის მართველობა აჩენს ჯაშუშებს, მჩხრკავეებს, მძებნელებს და სხვანი, რომლებზედაც დიდი ძალი ფული იხარჯება, ყოველს ოჯახში ათასნაირი უწესო საქმეები ხდება. ოჯახის წევრნი ხშირად ერთმანეთზე აღიწევიან, ცოლი ქმარს სცემს, ქმარი ცრულს, შევლები მშობლებს, რომ ესენი ვეები მალე დაიხოცნენ, რომ მათგან რამე გროშები დაშდეთ. ხშირათ თვით მშობლებიც ნატრობენ შვილების სიკვდილს, რომ ვეები მათგან დარჩეს რამეო.

ამდენია ბოროტება და უსამართლობა ამ უთანასწოროებრიდან, ამ უწესო სილატაკისაგან! ამას კაცი ვერ აღწახსავს. ჩვენ უნდა ვიცოდეთ, რომ ესეთი შემთხვევანი ყოველს წუთებს ხდებიან აქა იქ ოჯახებში, ყველგან მეტის მეტი მწარე ცრემლებიც უნდა იღვრებოდეს. ამებს გარდა რამდენ ალაგას, რამდენი ნაირი სიმძულვარე არსდება. ამ სილატაკის მეობებით, რამდენი ალაგას, რამდენ პირისაგან გმობა თვით თავის სიკოცხლისა, ნამეტან იმ დროს, როცა ერთი ღატაკი კაცის ახალი-გაზდა ქალი გარყვნილს მდიდარ პირზედ გათხოვილა, წაჰყოლია ამას მხოლოდ იმ მიზეზით, რომ ერთ ლუკმა პურს მაქმევსო. ახ ერთო ლუკმა პურო, რომ შენის გულისათვის ხშირად კაცი თავის კაცობასაც უარს ჰყოფს, სიყვარულს, გრძნობას, სიხარულს, სიამოვნებას და სხვანი, რომ ის მხოლოდ კუჭის სიმძიდრით გაბედნიერდეს და სულიერად და გრძნობიერათ კი სიმდაბლე მიიღოს. ეს ჰაზროვნებს, რომ რაც ხანი გადის და განვითარება წინ მიდის, ამ განვითარების მეოხებით ისე სამუდამო ხეირიანი წესება არ ფუძნდება, როგორც ხალხის არევა-დარევა, რასაც ერთნი აფუძნებენ, იმას მეორენი უარს-ჰყოფენ, მაგ-

ნეთ სთვლიან მთელის ერისთვის და ანადგულებენ აქასო..

ცოტა რომ იქით წავიდეთ, მე კარგ დადგანახვებთ ჩვენ პოლიტიკოსებთ პოლიტიკურს ელფიასო. ეს გმირები ჩვენ ვერაფერს გვშველიან, ასევე ემართება ფილოსოფოსსაო, რომელიც თავის სამსჯელო ოთანს, იქით ყველგან გამქრალიაო. მქრალია იგი, მქრალია თვით მეცნიერებაც, რადგან მეცნიერება ხშირად მყარდება პოლიტიკურ უწყესობებზედ, მისვან კიდევ იფინება მონება, უთანასწორება და ავაზაკობაც. ამათის მეოხებით ბევრი რამ იქნა მეგინებული და შეურაცხყოფილი, ერთნი მეორეს ღუპავენ, ნთქამენ და ანადგურებენ, ესენი ისე ჰგლეჯენ ერთმანეთს, როგორც პირუტყვები. ქეშმარიტი საქმე და მოსაზრება თვით წმინდა მქადგებლებსაც-კი დავიწყებიათო. მორალისტები და მღვთის მეტყველნი მზად არიან, რომ ქრისტეს სახელის გულისთვის თვით ჯვარსუდაც გაეკრან, მაგრამ ესენი იმავე დროს ისე დაბრმავებულან, რომ აღარ იციან რა ქმნან. ქრისტეს და ღვთის მეტის სიყვარულით ღამის ერთმანეთი დაქამონ, ყოველ უბრალო დამნაშავესაც-კი არ სდებენ პატივს თვით ქრისტეს მოძღვრების პატივის საცემლად და მიწაზედ ანადგურებენ. რა სამღვთოს მეტყველნი უნდა ბჭანდებოდნენ ეს სასულიერო სულის მამები, თუ-კი ესენი უკვდავად დაიცავენ სილატაკეს, თუ-კი ესენი ხელს აუწყობენ მონებას, ნუ თუ ამ მიზეზის ღირსებას ეს შეადგენს აქ სადა. სჩანს ქრისტეს მოძღვრების თანახმად თანასწორების ხსიათის მექონი ძმობის დაარსების დედა აზრ აი.

აქ მათგან ყველაფერი სიტრუეს წარმოადგენს, ყველაფერი თვალთ-მაქცობას, ყველაფერი უმეტრების დაცვას, უკანონობის გამეფებას და მძღვრისაგან იმ უძღურის ჩაყლაპვას, რომელნიც დღიურად მუშაობენ. ამ მუშაობისათვისაც ამ საწყლებს რამდენათაც თათიანთი შიმშილი და სილატაკე აწუხებთ, მასზე მეტად სხვის ბრძანება და ბრძანებლობის ძალის დატანება, ჩვენ თუ ცეცები ვართ, ჩვენ პირუტყვებისაგან ბევრად არ განვირჩევთ აევრად მათზედ დაბლა ვდგევართ,

იგინი თავიანთის სოციალურის მდგომარეობით ჩვენ ბევრად გვეკობიან, იგინი თავიანთი საზრდოსთვის ყოველთვის და ყოველგან მუშაობენ, ჩვენ-კი არა პირუტყვების მსგავსათ გაჩენილნი მათზედ მალლა მდგარი და გონების მექონენი ხშირად ვლალატობთ ქეშმარიტ განსკვრეტას და ლტოლვილებას. აქ ხშირად ერთი პირი მეორის საქმით ხელმძღვანელობს, მეორის შრომით სტკება. აი რა გვარს პატიოსნურს სამართლიანს მდგომარეობაში იმყოფება კაცობრიობა, ახ, რა ბედნიერება იქნებოდა, რომ ღმერთს ჩვენ შრომის მოყვარე პირუტყვებით გავეჩინეთო. ამის შემდეგ ერის საცხოვრებელი ყოველთვის საკმარისი იქნებოდაო, მაგრამ რაკი კაცი ყველა ამის მისწრაფებას მოკლებულია, ამიტომაც არის იგი სიღარიბის, შონების და უთანასწორობის ჯურღმულში იხრჩობაო, აქ, ამ ლაფიდან და საგომბის მდგომარეობილამ არც არავინ აპირებს გამოსვლას და თავის დახსნას, არა, აქ ყოველის პირის ნატვრას და სურვილს ის შეადგენს, რომ იმან როგორმე თავი დააღწიოს შრომის ნაწილს, ის როგორმე გაანთავისუფლდეს ამისაგან და ისე იყოს, რომ უშრომელად და უზრუნველად სცხოვრებდეს. ვინც ამავებს ფიქრობს მათ უფრო ცოტა მეტი ოსტატობა და გაიძვერობა აქვთ შესწავლილი და ამიტომ ესენი ზოგის მიწა—მამულის წართმევის ოსტატობას სწავლობენ, ზოგი სახლ-კარის, ზოგი ფულის და ზოგსაც თვით სიცოცხლით.

საწყალის ხალხის ფეხზედ დასაყენებლად შარლ ფურიემ შეადგინა ერთი ვრცელი წესდება, რომელიც მის თანამედროვე რობერტ ოვენის წესდებიდან ბევრით არაფრით განირჩევა. ეს არჩევს, რომ ლარიბებისაგან 300 კაცი უნდა შეიკრიფოს ერთად, ერთად დასახლდნენ, ესენი ერთად სცხოვრებდნენ, ამათგან ყველაფერი უნდა კეთდებოდეს და რაც 300 კაცის სასმელ-საქმელის კეთებას უნდება დღესაო. ის მაშინ მის ნახევარიც არ დასკირდებოდა და ამიტომ დანარჩენი პირნი თავიანთ ცხოვრებას სხვა საჭირო საქმეზედ იმეცადი-

ნებენო. ამ წესწყობილების ვითარებას, ეს დიდის შორს გამ-
სკვრეტლობის კრიტიკით არღვევს და ყოველს თავის დედა
ჰაზრს ისე აფუძნებს. ეს აღწერს დალაგებ-დაწვრილებით თუ
ამ ძმურს სადღურში რაგვარი წესდება უნდა არსებობდეს.
სხვათაშორის აქ უნდა იყოს წიგნთ-საცავიც, იმავე სახლში
უნდა იყოს სამეჯლისო დარბაზი, წარმოდგენების გამართვა
და სხვანი; გარდა ამისა ყოველს გაჭირვებულს საქმეშიაც
ყველამ უნდა მიიღოს მონაწილეობა და ერთად უნდა იმეცა-
დინონ, თუ არ შეერთებული შრომა, შეერთებული ძმობა,
ამხმნაგობა, უამისოთ შეუძლებელია, რომ ხალხის ცხოვრე-
ბის საქმე ფეხზედ დადგესო, ერთი სოფელი ერთს დიდს
ოჯახს უნდა წარმოადგენდეს, ამათ ერთი პურის საცობი
უნდა ჰქონდეთ, ერთი სამზარეულო, ერთი სამრეცხველო,
ერთი სარძევე და ყველა ხელოსნობის ქარხნებიც ასევე, ესენი
სულ ერთად უნდა მუშაობდნენ თავიანთი ცხოვრებისთვის,
რომ ყველამ ერთნაირად იცხოვრონო. ამათვე უნდა ჰყავდეთ
ექიმი, წამალ-ხანა და სკოლა, სადაც მათი შვილები შესანიშ-
ნავ სწავლას უნდა იღებდნენ, უმაღლეს სასწავლებელში მათი
შვილებისაგან მათ საჭირო უმაღლეს მექონ პირების რიცხვის
კვალობაზე უნდა მიდიოდნენ.

ასეთსავე შიმართვით ეხება ქალების კითხვებსაც. განკერ-
ძობულს საკუთრებას, უფლებას და ცხოვრებას ეს სრულიად
არღვევს, თუმცა იმასაც კი ამბობს, რომ შეიძლება ზოგიერთ
პირებმა ცალკე იცხოვრონ, თუ კი მათი ცხოვრება სხვები-
სათვის საწინააღმდეგოა, მაგრამ რაკი საჭიროება მოითხოვს
მრავალთა ერთა ცხოვრების სასარგებლოდ და კომუნარული
მიმართვის აღორძინებისათვის, ამიტომ უმჯობესი იქნებოდა,
ეს ცალკე ცხოვრების ოცნებაც მოისპოს და ყველა ერთად
შეერთდეს, რომ მის საშუალებით ბევრს საწყალ კაცს მოეწ-
მინდოს თვალიდან შიმშილის ცრემლები, ის გამოვიდეს თა-
ვისი უბედურის ეკონომიურის და სოციალურის მდგომარე-
ობიდან, გამოვიდეს და ხეირიანის ცხოვრების წესებს და

ვრცელის განვითარების გზას დაადგეს. ფურიეს მოძღვრება ამ ამხანაგობის ძმობაში შესვლის ნებან თვით შიღიდრებასაც აძლევს; ესენი თუ შევლენ და ძმობაში ფულს შეიტანენ, მერე აქედან ესენი თავიანთ ფულის სარგებლობას მიიღებენ, რადგანაც ამათი ფულები მსვლელობაში იქნება. გარდა ამისა ფურიეს მოძღვრების თანახმად ძმობაში მყოფთ მომუშავე მუშებთ რიცხვში უფრო მეტი ფასი იმათ უნდა მიეცეს ვინც ჯანით მუშაობენ, და არა იმათ, ვისაც ხალხი სიამოვნებაში მოჰყავთ, მაგალითად: კალატოზს, მკვდელს და ღურგალს მუშას უფრო მეტი ფასს არგუნებს, ვინემ სხვა რომელიმე სუფთა საქმის მკოდნე კაცს, რომელიც თავისი ცოდნით ხალხს დიდად ატკობს და ასიამოვნებსო.

ბევრი რამ სურდა ფურიეს და ეს თავის დროის დაკვალოდ საკმარისად ოსტატურათაც იქცეოდა, თავის თანა მედროვე სოციალისტებს და კომუნისტებივით ეკლესიის წესებს და სხვა რამეებს ეს მაინცა და მაინც არ ეხებოდა. ეს იყო მის უმთავრეს მიზეზად რომ იგი ამაღლდა ხალხის თვალში, ეს ამბობდა რომ ეკლესიას ამ წესწყობილებასთან საქმე არა აქვსო. ჩემი შრომა და ცდა მარტოთ მუშა და სოფლის ერის გაუმჯობესობის საქმეს შეეხება. აქ საწინაღმდეგო არაფერია, ვის რათ უნდა ეწყინოს რომ მშრომელი საწყალი კაცი რიგიან მოქალაქეთ იქცეს და პატიოსნური კაცური ცხოვრება ქონდეს, კაცი კაცურად ცხოვრებდესო. სარევოლიუციო საქმეებს და სამზადისებს ეს მიტომ უმზერდა სხვა თვალთ, რადგანაც სინსლის ღვრა და დაქცევ-დანგრევა ბევრი მოხდა და ღარიბებს კი მაინც არა ეშველათ რა, ისინი მაინც მშვივრები იხოცებიანო. ფურიე ამაში სკდებოდა, რადგანაც სარევოლიუციო სამზადის ევროპის მეისტორიენი დიდს მნიშვნელობას აწერენ სასარგებლოდ მშრომელ ერის. ფურიე თავის მოხუცობამდე დაუცხრომლოდ მოღვაწეობდა და თავისაგან დაწერილს წესდებასაც უფრო აშალაშინებდა. ამას სრული იმედი ჰქონდა მისი, რომ კაცობრიობას ისეთ წესდებას მივცემ,

რის ძალითაც ძველი ცხოვრების წესდება მთლად დაეცემა, მოისპობა და მის სანაცვლოთ ახალი, თანასწორული წესები აღორძინდება. ამაზე დარწმუნებული იყოს იგი.

ამ ოცნების დროს 1829 წლებისთვის ამან მოამზადა დიდის სიბეჯითით ერთი ვრცელი წესდება, 1830 წელს, ერთის მინისტრის დახმარებით სახელმწიფოს წარუდგინა განსახილველად. სახელმწიფო საბჭომ ამის განხილვა ველარ მოასწრო, რადგან რევოლიუცია დაიწყო და საქმეები აირ-დაირია. ფურიეს ამ რევოლიუციის შესახებ თითქო უწინასწარმეტყველია, მიტომ შეადგინა ეს წესდება და წარუდგინა სახელმწიფოს სამმართველოში; თითქო ეს მიხვედრილიყო, რომ თუ მთავრობამ სილატაკე არ მოსპო, რევოლიუცია დღეს თუ ხვალ მოხდება, მშიერი ხალხი მღელვარებს, მათ მოვლა და პატრონობა უნდათ, თორემ საქმე ცუდათ იქნება, მშიერი ხალხი თავს აიწვეს, ბრძოლას დაიწყებს და ამ ბრძოლის მეოხებით დიდი ზარალიც მოხდება, ბევრი რამ გაუქმდება და მოისპობა, ბევრის სახლკარი და საცხოვრებელი იქმნება ანიავებული. ამიტომ უმჯობესად ვთვლი, რომ საწყალი ხალხის ცხოვრება და მუშაობა გაუმჯობესდეს და მით აცილებულ იქმნას თავიდან ყველა ის უბედურება რაც დარბევისაგან მოსალოდნელია. ასე ავედრიდა და ასმენდა მთავრობას და უნდოდა რომ ღარიბების შესახებ რამე გაკეთებულიყო მაგრამ ამის განხორციელებას ველარ მოესწრო და 1837 წელს გარდაიცვალა.

ვიტყვიტ მაგალითად ფურიეზედ, რომ ერთ უდიდეს პატივის მცემლათ მის ნამოწაფარ მსწავლულთ შორის კონსინდერანი ითვლება, რომელიც პირველ ხანებში დიდი მორჩილი იყო გერმანიაში აღორძინებულის მეტაფიზიკისა და ფურიეს მეოხებით შემდეგ კი სრულიად შეიცვალა და დიდი მორჩილი გახდა საფრანგეთში აღორძინებულის პოლიტიკურის ფილოსოფიისა, რომელ ფილოსოფიიდანაც ძლიერ მალე მიიღო ისეთი დაკვირვება და დასკვნა, რომ იგი მერმისშიც

შარლ ფურიეს მოძღვრების გზას დაადგა და თეორიტიულად წაღალადებ ცხოვრების წესდებას პრაქტიკულად, ანუ საქმის კრიტიკულად დაუწყო შემუშავება და აღორძინება. ამან ამისთვის 1832 წელს გაზეთის გამოცემაც დაიწყო, სადაც განსაკუთრებით ფურიეს წესდებას იცავდა და ლაღადებდა, მაგრამ ამ გაზეთის გამოცემა დიდ ხანს არ გასტანდა, რადგანაც ფურიეს ლაღადების დედა აზრები სარევიოლიუციო სამზადისის ოცნებებს აფართოვებდა ერშიო.

როგორც რობერტ ოვენი ინგლისში და სენ-სიმონი საფრანგეთში, ისევე ფურიე მისდევდა თავის სამშობლოში, თანამემამულეთა წინაშე, მშრომელ ერის შეერთებისთვის, ერთად კომუნარულად მუშაობას, ერთად აღებ-მიცემას და ამის განვითარებას. ფურიეს პროგრამა უფრო ფართო არის და მეცნიერულის ჰაზროვნებით გარემოცული. ამის შეგნება მას უფრო მეტიც ჰქონია, ეს ცხადათ ისკვნება იმ გარემოებიდამაც, რომ იგი იყო უდიდესი მუშაკი სხვა-და-სხვა მეცნიერებათა ნაწილშიაც. ამისი შრომა როგორც საყურადღებო არის ასოციაციურს ნაწილში, ისევე კოპერატიულს და უჯიშო ცხოვრების წესების მოსპობის და გარდაკეთებაშიაც, როგორც კომუნარულად, ისევე სხვაფრივ. მაგალითებრ ამისი გამოცდილებანი მეცნიერულად, თუ ვაქრულად, უნდა ითქვას, რომ საყურადღებო არის, რადგანც მთელი საგანი ვაქრობის მიმართვის და მოწეს-რიგების მუშათა და ნოქართა, ანუ პრიკაშიკითა სასარგებლოდ, დიდს წესდებათა შედგენის ოსტატობას ითხოვს. ფურიე კიდევ საყურადღებოა ამის ნაწილზედ, რადგანც მან სავაქრო და სააღებ-მიცემო საქმეების კოპერატიულის მიზნით თვითაც ჰკიდებდა ხელს, თვით ამანაც გახსნა არა ერთხელ კონვენტის ჯარისთვის მალაზია და სცადა საქმე, თუმცა აქ კარგად არ წაუვიდა, მაგრამ მას მაინც გული არ გასტეხია, რადგანაც საქმის გაფუქების გარემოებას სხვა-და-სხვა საზოგადო სარევიოლუციო მიზეზებთა გავლენას აწერდა. ფურიე ითხოვს როგორც მუშათა განვითარებას და

მათს საამხანაგო სამუშაო ქარხნის წესების განსპეტაკებას, იგი ისევე საჭიროებს ვაქრობის საქმეთა მოწეს-რიგებას, ვაქრობის მექონ პირთა შორისაც წმინდა ფედერატიულს შეთანხმებითი ცხოვრების წესების პირობების ქონვას, ვაქრობისთვის შრომას, მის არსებობის გასუფთავებას და მით თვის მსახურთა და პრიკაშიკთა ცხოვრების და სამსახურის წესების განკარგებას. ასეთ განვითარებას და საქმის გარდაკეთებას და უკეთეს გზაზიდ დაყენებას, ინდიუსტრიულს და ფედერატიულს სოციალურს ნაწარმოებაშიაც დიდი ადგილი აქვს დათმობილი. ყოველი მცნება ამისი არის კაცთა შორის კომუნარულად მოწესრიგება და მის საშუალებით, ანუ შეთანხმებულის მუშაობით და აღებ-მიცემით ყოველივე ძველის მოსპობა. იმ ძველის წესების, რაც კი ცუდი არის და უხვირო კაცის ცხოვრებისთვის, მის მაგიერ იგი ითხოვს საუკეთესოს დაარსებას.

ამათს ასოციაციურს და კოპერატიულს სწავლას და ჰაზრებს ღრმად აქვს ფესვები გადამდგარი ჩვენის ცხოვრების და მის აგებულების წეს-წყობილებაში, იგი მომავლის ცხოვრების განკარგებისთვის მედაგრის ქვეა-ქუხილით თანასწორულს და სასარგებლო წესებს ამყარებს. ამათმა ასეთმა მოძღვრებამ დიდი გავლენა იქონია საერთოდ ევროპის ერთა მწავლულთ ეკონომისტთა განვითარებაზედ, თითქმის ამათის შრომით და ცდით, წარმოიშობენ შემდეგ დროის საფრანგეთის და გერმანიის ყველა სოციალისტები, დემოკრატები, თვით ანარქისტები და სხვა-და-სხვა მებრძოლ მწერლებიც. ამათგან დაფუძნებული სწავლა და მათი ჰაზრები დღესაც მუშაობენ კაცის გონებაში გამუდმებით, იგინი ბნელად შთენილთ ხელოსან მუშებს და ვაქრებს ავითარებენ კარგად და მასთან უადვილესად ამზადებენ მომავლის ცხოვრების განვითარებისაკენ-

ფურიეს მოძღვრებით, როგორც განვითარება და ახლად მოწესრიგება უნდა სამუშაო და საქარხნო საქმეებს მუშათა ფედერატიულის შეთანხმებითის სოლიდარობით, ერთმანერთის სიყვარულით და სხვანი, იგი ისევე ითხოვს ვაქრობასა

და მრეწველობაშიაც, ყოველი მხარე და საგანი ასოციაციების თუ კოოპერატიულის მიმოსვლის ითხოვს რიალურს ნიადაგს, რიალურად მომზადებულს სამერმისოდ ასაღორძინებელ წესებს. ყოველივე უწესო, უგვანი და უხეირო რაც კი კაცის ცხოვრებას უშლის და აფერხებს, რაც ერთს ანიჭებს სიმძლავრეს, ქონებას, ძალას, კარგს ცხოვრებას და მის მეოხებით მეორეს კი ადაბლებს, მონად ხდის და მშვიერს ჰკლავს, იგი უსათუოდ უნდა დაემხოს, დაიქცეს და დაინგრეს ისე, რომ მომავლისთვის მისი ნასახიც არ დარჩეს და ყოველივე აღიგავოს დედამიწის პირიდან ისე როგორც უვარგისობა. თუმცა ოგენის, სენ-სიმონის, ფურიეს და სხვათა ამ გვართა მოძღვრება ძალ-მომრეობისაგან ერთობ შორს დგას. მაგრამ ვიტყვით იმასაც, რომ ამათი მიმართვა დიდათ უწყობს ხელს ძალ-მომრეობის დასაცემად მძლავრს ძალ-მომრევე ძალის აღორძინებას და აფეთქებას.

ამ ძალის აფეთქების დასაწყისი მათგან დიდის ზარბაზნების სროლით არ დაიწყა. ამათის ფიქრით სახელმწიფო და მისი წესები არის დიდი ოჯახური გაერთიანებული წესები და ძმათა შეთანხმებელი ცხოვრება, ასე და ამგვარად, როგორც აქ არის მეფე და მთავარი, ისევე ყველა მუშა, ხელოსანი და ვაჭარიც თავის სახლსა და სამუშაოს, თუ სასახლეში მეფე არის და მფლობელი მისი. ამათშივე არსებობს ყოველნაირი ბოროტება და ცხოვრების უწესოება, ჩვენ ჩვენი უხეირო წესების დაღუპვა და ამოგდება პირველად ამ პატარა ოჯახებიდან და საქარხნო და სავაჭრო საქმეებიდან უნდა დავიწყოდ და მის მერე ნელ-ნელა სხვაზედაც გადავალთ, ბოლოს ხალხის მომზადებით და შრომით ჩვენ შევიძლებთ რომ გადავაბრუნოთ თავით სახელმწიფო წესებიც, ხოლო ყველა ამისთვის საჭიროა შრომა, მომზადება და თავ-თავის აღაგას ბრძოლაც და ერთს ნიადაგზე არ გაჩერება. უსამართლოების ძალას არ უნდა შეუშინდეთ და მის ბოროტებას ბარი და ნიჩაბი უნდა მოუქმადოთ რომ ძირი-ფესვიანად ამოვარდეს,

იგი უნდა უსათუოდ დავამხობდ. ამ დამხობის ძალა განლაგეთ უმრავლესობის ერთად დაკავშირება, ერთად შრომა, ერთად ალებ-მიცემა, ერთად ცხოვრება და მსოფლიო დიდი ძმობის დაარსება. ეს ასე იყო და მიტომაც პირველ ხანებშივე ამათ მოძრაობას და ასეთ აღორძინებას, სამხედრო ძალამ, სახელმწიფო დიდკაცობამ და მდიდარმა არისტოკრატებმა ექვის თვალით შეხედეს, სოციალურს, ეკონომიურს, ასოციაციურს, თუ კოპერატიულს შეთანხმებითი დაბალი, ანუ შეუძლო ერის ფედერაცია თვის დასაღუბად მიიჩნიეს, ანუ ტახტის მოსაშლელად. ამიტომ უადვილო იქება, რომ რობერტ ოვენნი, სენ-სიმონი და ფურიე მარტოდ კომუნისტიურ მქადაგებლებად მავილოთ და ვსთქვათ, რომ ვითომც ხალხის ცხოვრების წესები ამათ პოლიტიკურის წესების გარდაკეთებით და ბრძოლით კი არ უნდოდათ, არამედ კომუნისტიურის ასოციაციებით და ფედერაციით. არა, ესენი მთავრობის წესების მტრებიც იყვნენ და ამათი იდეალები პირდაპირ მთავრობის დასამხობ ძალასაც უწყობდენ ხელს.

რამდენიც ხანი გადიოდა, იმდენადვე რობერტ ოვენის, სენ-სიმონის და ფურიეს ჰაზრებიც წინ მიდიოდა, ევროპის განათლებულთ ერთა შორის, ასოციაციური და კოპერატიული საქმეთა რიცხვიც წარმატებას ეძლეოდა, ამ მიმართვამ გერმანიაშიაც წარმატება მიიღო და აქაც მრავლად იწყეს სხვა-დასხვა ასოციაციების და კოპერატიული საქმეების დაწესება, მართვა და შრომა, მაგრამ სამწუხაროდ, პირველ ხანებში, ყოველივე ესე ყველგან ხალხის მოუშადებლობის წყალობით თითქმის უნაყოფო იმუხრებოდენ. მათხედ დახარჯული შრომაც უნაყოფოდ გამოდიოდა, ყოველივე უმომავლოდ შჩნდებოდა. მიზეზები იყო ამათი მრავალნაირი და უფრო მთავრობის და მაღალი საზოგადოების ჩუმი მტრობა. ზოგიერთ ეკნომისტებს ასეთის ასოციაციათა და კოპერატიულ საქმეთა უკან ვრდომის გამო, ექვი დაებადათ და ცოტა არ იყოს ზემოხსენებულ პირთა მოძღვრებასაც ექვის თვალით შეხედეს,

ცოტა არ იყოს უნაყოფობა დასწამეს მათ მოძღვრებას. რამდენიმე ხნის განმავლობაში, საქმე და ამის შესახებ კამათი ისე მოეწყო, რომ მათი ეკვის ცნობები რუსეთშიაც გადმოვიდა, აქაც გაიდგა მან ფესვი და უკანასკნელ ოვენი, სენსიმონი, ფურიე, კაბე, რომფუკო და თვით პრუდონი და ლუი ბლანიცი უტოპისტებათ იქმნენ ცნობილნი.

უტოპიას ქართულად არ მინდა სახელი უწოდო. ეს მაინც ჩვენში უცნობი ხილია და მუშებში ამისი არ ვინ არათფერი იცის ჯერეთ, იქნება შემდეგ კი გაირკვეს ესენი და ქართულ მწერლობაშიაც გაჩნდნენ მოახალისენი. ვინ იცის შეიძლება ესეც მოხდეს ქართული მწერლობის ასპარეზზედ, აქაც, ქართველებშიაც გაჩნდნენ პოლიტიკური მებრძოლნი, მაგრამ არა მე ამის იმედი არა მაქვს, რადგანაც დღესაც ქართველებს ერთად ერთი გაზეთ „დროების“ მეტი სხვა არა გვაქვს რა და აბა სხვას ვილა რას მოგვაქეავენს. ხოლო აქ კი უტოპიის გამო ვიტყვი ფურიეს შესახებ შემდეგს: მე ფურიეს უტოპისისტად ვერ ვიტყვი, ვერც სენ სიმონს, ვერც ოვენს. ამათი ასე ხსენება ცოდვა იქნება და დანაშაული. თუ ეს ასე არ უნდა იყოს, მაშინ სათქმელია ისიც, თუ სხვა ეკონომისტები, რომელნიც ხალხის თვალში კარგად ჩანან და დიდებულად, საკითხია თუ ესენი რაღას ელტვიან? თავიანთის მოძღვრებით, იგინი ხალხის ცხოვრებაში რასა მუსრავენ, რას სთვლიან დასტურად და აღსაგველად, რა უნდა ასწავლონ ხალხს და რას უქადიან ხალხს მომავლის ცხოვრების აღორძინებისთვის? ამის საპასუხო კითხვის გვერდით დავასახელებოთ თუნდ ეკონომიურის სწავლის მამამთავარს კარლ მარქს, ლასალს და სხვებს. თვით ეს პირნიც კი, რამდენიც ნათელს ჰფენენ მუშა და მშრომელ ერის გონებას, რომელნიც მშრომელთ ანათლებენ და ამზადებენ ამათ უხეირო წესების დასამხობად, პიროვნების მნიშვნელობის აღსადგენად, შრომის გასათავისუფლებლად, პროგრესით და რიალურად წინ სვლას და ევოლიუციით გარდაქმნას, ვიტყვი, რომ თვით ამ დიდებულთ მო-

ქღვრებანიც ზემო ხსენებულ პირთა მოძღვრების გარშემო ტრიალებს. ივინიც თვისის სწავლით კომუნის, ფედერაციას და ანუ სხვა ძმობის ღირსებას ღალადებენ.

როგორც პირველნი, ისევე მეორენი ხალხს ასწავლიან, თვალის გახილებას, აღორძინებას, უსამართლო წესების დამხობას, ყოველი სისაძაგლის და მონობის მოსპობას, კაცის ამაღლებას, ურთიერთ შორის დაკავშირებას, ერთად ცხოვრებას, ერთად შრომას, ერთად მოქმედებას, ძმობის, თავისუფლების, თანასწორობის და კაცობრიობის გაღვიძებეს და წაქეზებას დიდის თანასწორობის ერთობისათვის. ამათი მოძღვრება არის თავისუფლება და თანასწორობა. ესე იგი კომუნა, რაც ტოკვილის სიტყვით და სპირნოვის, ასეთი კომუნა ძველადაც ჰქონდათ ხალხს, როცა ივინი უეშმაკონი ყოფილიან, როცა მათში ეშმაკი კაცები ვაჩენილან, მაშინ მათ თავიანთის ზარმაცობით და ეშმაკობით ეს კომუნა მოუსპიათ და ჩუმი ავაზაკური სატაც-საყვლეფი წესები დაუდგენიად, რომელ საიდუმლო წესებიდანც შემდეგში წარმოშობილა ძველ ხალხთა რომაელთა იმპერაული წესები. ჩვენის დროის გამოჩენილ ეკონომისტთა დევიზათ გამხდარია უწესოების დამხობა, სილატაკის მოსპობა, უმეცრებისა, მონობისა და მის მაგიერ თანასწორობის დაარსება, მომიჯალში მთელს დედამიწაზედ ერთი დიდი მსოფლიო ძმობის დაარსება, დიდის საერთოს ოჯახის, რომ ყველა ძმები იყვნენ და ყველა ერთ ოჯახის შვილებათ ირიცხებოდნენ, არც მშვიერი იყოს ვინმე არც სილატაკისაგან იტანჯებოდეს და კვდებოდეს და არც მდიდარა იყოს ვინმე და ფუფუნებდეს მით. საფრანგეთის ძველ კომუნელთა ეკონომისტთა, ტერორისტთა და სოციალ დემოკრატ, სოციალ რევლუციონერთა და ანარქისტთა მოძღვრებაც ეს იყო ეს არის.

ყველა გამოჩენილი სოციალისტი ამას ადგა, ამაზე იყო მდგარი ცნობილი კონსიდერანი, მის შემდეგ მარკსმა 1847 პირველად გამოსცა ლონდონში კომუნისტიური მანიფესტი:—

ყველა ქვეყნის ბოგანო (პროლეტარია) ხალხო ერთად შეერთდით“. ასევე სხვებმაც იმუშავეს და იმეცადინეს, ყველა ამათი ძეცნიერული სწავლის ქადილი არის ძველის დახავსებული წესების დაგმობა, მერე მის ნაგრევებზედ ახალი ძმური სარევილოუციო საქმეთა აღორძინება, რასაც რასაკვირველია მომავალში მოყვება დიდი კომუნის დაარსება. ეს არის თანამედროვე კრიტიკის ძალა და თხოვნა, ამას ითხოვენ დიდებულის მორელიდამ დაწყობილი თვით რუსის გამოჩენილ ბაკუნინსა და ლავროვამდე. ესენი ელტვიან თავიანთ მოძღვრებით სახელმწიფო წესების გარდაკეთებას, გარდახალისებას, მუშა კაცის და ქალის შრომის განთავისუფლებას, სიღარიბის და მონობის მოსპობას. ყოველ მათგანის მცნება ასეთ მიმართულებით ბრწყინავს. ყოველ მათგანის კალამი და მუშათა და მებრძოლთა ასოციაციურს და კაპერატიულს საქმეთა გარშემო ტრიალებს, ყოველ მათგანის მცნება ზემოხსენებულ საქმეთა განხორციელების და აღდგენის იდეალებით არის გამსჭვალული; ამას გვასწავლიან პირდაპირ იგინი. ამასვე გვასწავლიდენ ძველად ყველა ის პირნი, რომელთა შრომაც მოკლედ ჩვენ ავსუსხეთ და რომელნიც ზოგი ერთებთაგან კი არ ვიცით კი რათა და უტობისტებად არიან ხმობილნი. ბეხერი, პეიფერი, ფლეროვსკი, თუნდ შულცე დელიჩი, ამათან სხვანი და ძველად ოგენი, სენ-სიმონი და ფურიე ისეთის თაღლითობით ყოფილიყვნენ სავსენი, რომ იგინი საკიცხნი იყვნენ და საგმობნი ისე, როგორც ამას ეხლა ზოგიერთები გვამცნევენ. ეს არა მგონია ასე იყოს.

ძველადაც ვინც კი იყვნენ, ოგენი, სენ-სიმონი, ფურიე, რომეფუკო და სხვანიც იმას გვასწავლიდენ და კომუნისაკენ გვამგზავრებდენ, რასაც ახალ დროში, ამავე გზასა და მიმართვის ღაღადება დაიწყეს როგორც გერმანიის ეკონომისტ სოციალ-დემოკრატებმა, ისევე საფრანგეთის სოციალ-რევოლიუციონერებთ შორის ბლანკმა, პრუდონმა, ლუი ბლანმა და მრავალთაც სხვათა. ასე და ამ გვარად ჩვენ თუ უტობისტად

ვალღარგბთ ზემოთ ხსენებულ პირებს, მათ მიმდევართაც უეჭვ-
ველია—იგივე დაერქმევათ მომავალში სხვათაგან, რადგანაც
რასაც ოვენი ინგლისში ქადაგებდა, სენ-სიმონი და ფუროიე
საფრანგეთში, დღეს იმასვე ქადაგებენ თითქმის მათივე მოწა-
ფენი მთელს ევროპაში. ამიტომ ჩვენგან ამ პირების მოძღვ-
რების შესწავლა არის საჭირო და არა კიცხვა-გმობა და უტო-
პისტად ძახილი. ამათი მოძღვრების გამოკვლევა, თვით ძლიერის
კრიტიკოსის კარლ მარქსის სიტყვით, მომავალს ეკუთვნის,
როცა კაცობრიობა გონებით თანასწორულის მაღალის იდეა-
ლებით განსპეტაკდება.

1884 წ. ია მარუშიძე.

